

УДК 378.12 (477.64)

В.С. Бойченко, к.е.н.,
Запорізький національний технічний університет,
м. Запоріжжя

**АНАЛІЗ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДІВ (НА ПРИКЛАДІ ЗАПОРІЗЬКОГО РЕГІОНУ)**

Анотація

У статті вивчено динаміку зміни якісних показників функціонування вищих навчальних закладів Запорізького регіону. Розглянуто кількість ВНЗ III-IV рівнів акредитації як державної, так і приватної форми власності. Визначено питому вагу університетів, інститутів та академій у загальній кількості всіх вищих навчальних закладів регіону. Проаналізовано показник викладацького складу ВНЗ III-IV рівнів акредитації по містах області, зокрема чисельність педагогічних та науково-педагогічних працівників. Досліджено показник якості науково-педагогічного персоналу за науковими ступенями та вченими званнями викладацького складу по містах області. Виявлено динаміку наукового та функціонального розвитку вищих навчальних закладів Запорізького регіону, що, у свою чергу, свідчить про зростання ролі вищої освіти в економіці промислового регіону. Зазначено, що необхідно оцінити вплив показника науково-педагогічних кадрів на регіональний розвиток за допомогою певного інструментарію його оцінки.

Ключові слова: кадри, вищий навчальний заклад, регіон, науково-педагогічний персонал, викладацький склад.

В.С. Бойченко, к.э.н.,

Запорожский национальный технический университет, г. Запорожье

**АНАЛИЗ НАУЧНО ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КАДРОВ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ
ЗАВЕДЕНИЙ (НА ПРИМЕРЕ ЗАПОРОЖСКОГО РЕГИОНА)**

Аннотация

В статье изучена динамика изменения качественных показателей функционирования высших учебных заведений Запорожского региона. Рассмотрено количество вузов III-IV уровней аккредитации как государственной, так и частной формы собственности. Определен удельный вес университетов, институтов и академий в общем количестве всех высших учебных заведений региона. Проанализирован показатель преподавательского состава вузов III-IV уровней аккредитации по городам области, в частности численность педагогических и научно-педагогических работников. Исследован показатель качества научно-педагогического персонала по научным степеням и ученым званиям преподавательского состава по городам области. Выявлена динамика научного и функционального развития высших учебных заведений Запорожского региона, что, в свою очередь, свидетельствует об увеличении роли высшего образования в экономике промышленного региона. Отмечено, что необходимо оценить влияние показателя научно-педагогических кадров на региональное развитие при помощи определенного инструментария его оценки.

Ключевые слова: кадры, высшее учебное заведение, регион, научно-педагогический персонал, преподавательский состав.

Valeria S. Boichenko, Candidate of Economic Sciences,
Zaporizhia National Technical University, Zaporizhia

**ANALYSIS OF SCIENTIFIC-PEDAGOGICAL PERSONNEL
OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS
(ON THE EXAMPLE OF ZAPORIZHIA REGION)**

Annotation

The article studied the dynamics of qualitative indicators of the higher educational institutions of the Zaporizhia region. The number of higher education institutions III-IV accreditation levels, both public and private ownership is examined. Specific gravity of the

universities, institutes and academies in the total number of higher education institutions in the region is determined. Academic staffs of higher educational institutions of III-IV accreditation levels by city area, in particular, the number of pedagogical and scientific and pedagogical staff is analyzed. The quality index of scientific and pedagogical staff degrees and academic titles of the faculties by cities of the region are investigated. The dynamics of scientific and functional development of higher education institutions of Zaporizhia region, which, in its turn, indicates an increase in the role of higher education in the industrial economy of the region is shown. It is noted that it is necessary to evaluate the impact of the level of the pedagogical and scientific staff on regional development with the help of specific tools of its assessment.

Keywords: personnel, higher education institution, region, scientific and pedagogical staff, academic staff.

Постановка проблеми. Освіта є основним пріоритетним напрямком та індикатором соціально-економічного розвитку в усіх цивілізованих державах. Однею з обов'язкових умов існування високорозвиненої сучасної держави є наявність ефективної системи освіти, зокрема йдеться про вищу освіту, яка забезпечується вищими навчальними закладами різних рівнів акредитації.

В умовах підвищення ролі регіонів у територіальному розвитку особливого значення набуває розвиток вищої освіти та вузівської науки як найважливіших державних ресурсів регіонального розвитку, які покликані активізувати процеси перетворень в Україні. Так, ВНЗ, розташовуючись у межах певних адміністративно-територіальних одиниць, повинні враховувати умови, які складаються в регіоні, сприяти розвитку місцевих економік та забезпечувати якість життя мешканців регіону [1, с. 97]. Кількість та розвиненість ВНЗ є індикаторами науково-технічного, соціально-культурного, екологічного та інноваційного розвитку територій, їх міграційної привабливості для населення [2, с. 72]. Зокрема, ВНЗ поділяються на дві групи: I-II та III-IV рівнів акредитації, до останніх належать університети, академії та інститути.

Сучасний стан розвитку вищих навчальних закладів, перш за все, можна охарактеризувати за допомогою наступних показників: викладацький склад ВНЗ (по містах області) та якість кадрів й їх наукові результати ВНЗ (наукові ступені та вчені звання викладацького складу).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням різних аспектів щодо забезпечення та розподілу професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів займалися такі науковці, як: В. Ю. Биков [3], Б. І. Мокін та Ю. В. Мокіна [4], Д. М. Стеченко та Л. М. Петренко [5] та інші; питання конкурентоспроможності вищих навчальних закладів розглядали Л. І. Семенюк та М. М. Медончак [6], Л. В. Пан [7], В. О. Зінченко [8] та інші. Праці усіх цих науковців мають теоретичну та практичну значущість.

Однак у науковій літературі недостатньо уваги приділяється питанням аналізу показника науково-педагогічних кадрів, який свідчить не тільки про якість надання освітніх послуг вищими навчальними закладами, а й про

розвиток наукової діяльності кожного окремого ВНЗ та регіону в цілому. А саме, відсутні дослідження з аналізу співвідношення кількості викладачів до кількості студентів, а також частка науково-педагогічних кадрів вище кандидата до загальної кількості таких працівників.

Формулювання цілей статті й аргументування актуальності поставленого завдання. Метою статті є аналіз сучасного стану якісного параметру функціонування вищих навчальних закладів (на прикладі Запорізького регіону), а саме таких показників, як викладацький склад ВНЗ, якість кадрів та їх наукові результати.

Виклад основного матеріалу. Так, до складу вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації у Запорізькому регіоні входять заклади державної (7) та приватної (3) форм власності. У 2011/12 н.р. у Запорізькому регіоні налічувалося 10 закладів III-IV рівнів акредитації, що на один менше порівняно з 2006/07 н.р. Автором розраховано, що у всеукраїнському обсязі частка ВНЗ III-IV рівнів акредитації Запорізького регіону у 2011/12 н.р. склала 2,9% від загальної їх кількості по Україні та 3,43% у 2006/07 н.р. [9, с. 29; 10, с. 30], тобто майже не змінилась, що свідчить про досить стабільну ситуацію в регіоні у сфері надання освітніх послуг.

Визначено, що у 2011/12 навчальному році серед усіх вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації у Запорізькому регіоні університети склали 80%, а у 2006/07 – 33,3%; академії – 10% та 16,7% відповідно; інститути – 10% та 50,0% [9, с. 8; 10, с. 9]. Тобто, спостерігається тенденція збільшення кількості університетів та зменшення кількості інститутів та академій.

Так, першим показником розвитку вищих навчальних закладів у регіоні є показник викладацького складу ВНЗ III-IV рівнів акредитації по містах області (табл. 1), зокрема чисельність педагогічних та науково-педагогічних працівників [11, с. 68; 12, с. 72].

З аналізу даних табл. 1 видно, що у 2011/12 н.р. порівняно з 2006/07 н.р. у Запорізькому регіоні кількість викладацького складу ВНЗ III-IV рівнів акредитації збільшилась на 14,1%. Так, чисельність педагогічних працівників збільшилась на 88,4%, зокрема, у м. Запоріжжі – на 94,4%, у м. Бердянську – на 16 осіб, у м. Мелітополі – на 73,7%, а кількість науково-педагогічних працівників – на 5,8% (у м. Запоріжжі – на 12,3%, а у м. Мелітополі зменшилась на 6,0%, у м. Бердянську – на 10,7%).

Окрім того, помітна динаміка, яка спостерігається у співвідношенні загальної кількості студентів до загальної кількості викладачів ВНЗ III-IV рівнів акредитації (рис. 1). З аналізу даних рис. 1 видно, що у 2007/08 н.р. порівняно з 2006/07 н.р. відбулося невелике збільшення кількості студентів, яка припадала на одного науково-педагогічного працівника, але надалі цей

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ І АУДИТ

показник почав зменшуватися, і, як наслідок, навантаження на одного працівника зменшилось на 1,7 особу (у 2011/12 н.р. порівняно з 2006/07). Однак така динаміка безпосередньо пов'язана лише зі змінами, які відбувалися у кількості студентів, оскільки кількість науково-педагогічних працівників за цей період залишалась майже не змінною (за даними табл. 1 їх кількість збільшилась лише на 5,8%).

Таблиця 1

Розподіл викладацького складу ВНЗ III-IV рівнів акредитації по містах Запорізького регіону у 2006/07 та 2011/12 н.рр., осіб*

Показник	Всього працівників	Педагогічні працівники	Науково-педагогічні працівники
2006/07 н.р.			
Область	4 568	458	4 110
м. Запоріжжя	3 049	249	2 800
м. Бердянськ	531	-	531
м. Мелітополь	988	209	779
2011/12 н.р.			
Область	5 213	863	4 350
м. Запоріжжя	3 628	484	3 144
м. Бердянськ	490	16	474
м. Мелітополь	1 095	363	732
Абсолютне відхилення			
Область	+645	+405	+240
м. Запоріжжя	+579	+235	+344
м. Бердянськ	-41	+16	-57
м. Мелітополь	+107	+154	-47

*Джерело: [11; 12].

Другим показником для дослідження стану розвитку ВНЗ є показник якості науково-педагогічного персоналу за науковими ступенями та вченими званнями викладацького складу по містах області (табл. 2), цей критерій є відображенням не тільки якості надання освітніх послуг ВНЗ III-IV рівнів акредитації, а й показником розвитку наукової діяльності кожного окремого ВНЗ та регіону в цілому [11, с. 71; 12, с. 75].

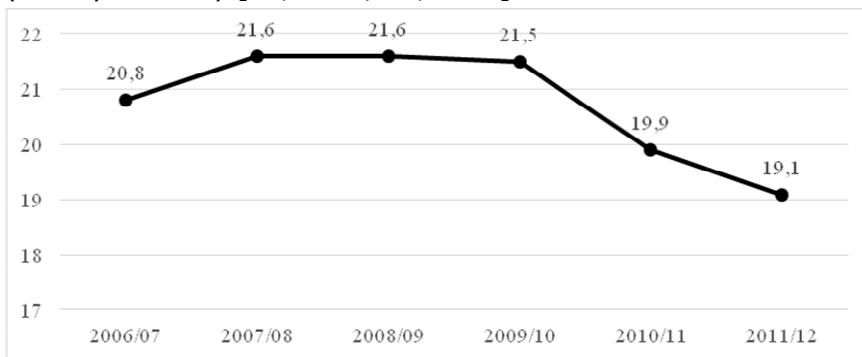

Рис. 1. Кількість студентів, яка припадає на одного науково-педагогічного працівника ВНЗ III-IV рівня акредитації, осіб*

*Розраховано автором

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ І АУДИТ

Також розглянуто частку науково-педагогічних кадрів з науковим ступенем до їх загальної кількості. Так, у 2011/10 н.р. кількість науково-педагогічних працівників, які мають науковий ступінь, була 2 550 особи, або 0,59% від їх загальної чисельності, а у 2006/07 н.р. цей показник склав 0,56%, або 2 302 особи. Тенденція незначного збільшення кількості осіб, які мають науковий ступінь свідчить про недостатній науковий рівень науково-педагогічних працівників ВНЗ III-IV рівнів акредитації.

Таблиця 2

Розподіл наукових ступенів та вчених звань викладацького складу по містах Запорізького регіону у 2006/07 та 2011/12 н.рр., осіб*

Показник	Педагогічні працівники				Науково-педагогічні працівники			
	мають науковий ступінь		мають вчене звання		мають науковий ступінь		мають вчене звання	
	кандидата наук	доктора наук	доцента	професора	кандидата наук	доктора наук	доцента	професора
2006/07 н.р.								
Область	2	-	1	-	1 976	326	1 399	282
м. Запоріжжя	1	-	-	-	1 473	259	1 036	211
м. Бердянськ	-	-	-	-	197	37	119	33
м. Мелітополь	1	-	1	-	306	30	244	38
2011/12 н.р.								
Область	3	-	1	-	2 184	366	1 387	302
м. Запоріжжя	1	-	-	-	1 628	301	1 006	246
м. Бердянськ	-	-	-	-	188	34	128	25
м. Мелітополь	2	-	1	-	368	31	253	31
Абсолютне відхилення								
Область	+1	0	+1	0	+208	+40	-12	+20
м. Запоріжжя	0	0	0	0	+155	+42	-30	+35
м. Бердянськ	0	0	0	0	-9	-3	+9	-8
м. Мелітополь	+1	0	+1	0	+62	+1	+9	-7

*Джерело: [11; 12].

З аналізу даних табл. 2 видно, що у Запорізькому регіоні у 2011/12 н.р. порівняно з 2006/07 н.р. зростає кількість педагогічних працівників, які мають науковий ступінь кандидата наук та вчене звання доцента. Збільшилась чисельність науково-педагогічних працівників, які мають науковий ступінь кандидата наук (на 10,5%), доктора наук (на 12,3%) та вчене звання професора (на 7,1%), однак при цьому зменшилась кількість науково-педагогічних працівників, які мають вчене звання доцента (на 0,9%). Тенденція збільшення чисельності науково-педагогічних працівників, які мають науковий ступінь кандидата наук, та зменшення кількості працівників, які мають вчене звання доцента, може бути пов'язана: по-перше, з тим, що молоді науковці, котрі захищають дисертацію та отримують науковий ступінь кандидата наук, не підтверджують вчене звання доцента; по-друге, науково-педагогічні працівники з науковим ступенем та вченим званням мають більше можливостей за кордоном або в інших більш

розвинених регіонах України, тому і виїжджають з Запорізького регіону. Тенденція ж збільшення кількості науково-педагогічних працівників, які мають науковий ступінь доктора наук та вчене звання професора, може бути пов'язана з тим, що звання професора за певні досягнення може отримати кандидат наук.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, проведений аналіз якісного параметра функціонування вищих навчальних закладів, а саме показника науково-педагогічних кадрів, дозволив виявити динаміку наукового та функціонального розвитку ВНЗ Запорізького регіону і показав, що цей показник знаходиться на досить високому рівні, що більшою мірою залежить від зростання попиту населення на отримання вищої освіти та від вимог роботодавців до найманих працівників щодо обов'язкової кваліфікації останніх. Така динаміка підтверджує гіпотезу про зростання ролі вищої освіти в економіці промислового регіону.

Однак наведені тенденції аналізу показників функціонування вищих навчальних закладів не дають змогу повною мірою простежити, яким чином та наскільки кожен з показників науково-педагогічних кадрів впливає на регіональний розвиток. Саме тому метою подальших досліджень повинна стати розробка інструментарію оцінки такого впливу.

Список використаних джерел:

1. Пастухова О. А. Рынок услуг высшего профессионального образования в развитии региона / О. А. Пастухова // Азиатско-тихоокеанский регион: Экономика, политика, право. – 2010. – №1. – С. 97–101.
2. Щеглова А. А. Региональный аспект развития системы высшего профессионального образования / А. А. Щеглова // Север и рынок: формирование экономического порядка. – 2011. – Т. 2. – №28. – С. 72–75.
3. Биков В. Ю. Система моделей планування розподілу професорсько-викладацьких кадрів вищих навчальних закладів / В. Ю. Биков // Вища освіта України: теорет. та наук.-метод. часопис. – 2013. – № 1. – С. 28–35.
4. Математичні моделі в системах управління ефективністю діяльності професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів: монографія / [Б. І. Мокін, Ю. В. Мокіна] – Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2008. – 132 с.
5. Стеченко Д. М. Актуальність підготовки фахівців для ринків готельно-туристського бізнесу / Д. М. Стеченко, Л. М. Петренко // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2007. – №3-4. – С. 403–407.
6. Семенюк Л.І. Фактори та критерії конкурентоспроможності вищих навчальних закладів у сучасних умовах ринкових відносин / Л. І. Семенюк, М.М. Медончак // Економіка. Управління. Інновації. – 2010. – №2(4). – С. 7–12.
7. Пан Л. В. Роль дослідження середовища функціонування вищого навчального закладу у системі управління / Л. В. Пан // Бізнес-освіта як бізнес: якість послуг і соціальна відповідальність : матеріали п'ятої щоріч. міжнар. конф. «Розбудова менеджмент-освіти в Україні» (м. Харків, 13-15 листопада 2008 р.). – К. : Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні, 2008. – С. 23–35.
8. Моніторинг якості навчального процесу у вищому навчальному закладі : монографія / [В. О. Зінченко] – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. – 360 с.
9. Освіта в області : статистичний збірник / Відп. за вип. Н. В. Малішевська. – Запоріжжя, 2011. – 118 с.
10. Освіта в області : статистичний збірник / Відп. за вип. Н. В. Малішевська. – Запоріжжя, 2012. – 120 с.

11. Вищі навчальні заклади різних рівнів акредитації на початок 2006/2007 навчального року в області: статистичний бюлетень / Відп. за вип. Н. В. Малішевська. – Запоріжжя, 2006. – 119 с.

12. Вищі навчальні заклади різних рівнів акредитації на початок 2011/2012 навчального року в області: статистичний бюлетень / Відп. за вип. Н. В. Малішевська. – Запоріжжя, 2012. – 184 с.

References:

1. Pastuhova, O.A. (2010). Services market of higher education in regional development. *Aziatsko-tihookeanskij region: Jekonomika, politika, pravo [Asia-Pacific: Economics, politics, law]*, vol. 1, pp. 97–101 (in Russ).

2. Shheglova, A.A. (2011). The regional dimension of higher education. *Sever i rynek: formirovanie jekonomicheskogo porjadka [North and the market: the formation of economic order]*, vol. 28, no. 2, pp. 72–75 (in Russ).

3. Bykov, V.Yu. (2013). Distribution system planning models professors and teaching staff of higher education institutions. *Vyscha osvita Ukrainy: teoret. ta nauk.-metod. chasopys. [Higher Education in Ukraine: theor. and scientific method. magazine.]*, vol. 1, pp. 28–35 (in Ukr.).

4. Mokin, B.I. (2008). *Matematychni modeli v systemakh upravlinnia efektyvnosti diial'nosti profesors'ko-vykladats'koho skladu vyschykh navchal'nykh zakladiv* [Mathematical models in systems performance management faculty of higher education institutions]. UNIVERSUM-Vinnytsia, Vinnytsia, 132 p. (in Ukr.).

5. Stechenko, D.M., Petrenko, L.M. (2007). Relevance of training markets hotel business. *Visnyk Khmel'nyts'koho instytutu rehional'noho upravlinnia ta prav [Herald Khmelnytsky Regional Institute of Management and Law]*, vol. 3–4, pp. 403–407 (in Ukr.).

6. Semeniuk, L.I., Medonchak, M.M. (2010). Factors and criteria of competitiveness of higher education institutions in the current conditions of market relations. *Ekonomika. Upravlinnia. Innovatsii [Economy. Management. Innovation]*, vol. 2(4), pp. 7–12 (in Ukr.).

7. Pan, L.V. (2008). The role of university research in the operational environment management system. *Biznes-osvita yak biznes: yakist' posluh i sotsial'na vidpovidal'nist'. Materialy p'iatoi schorich. mizhnar. konf. [Business education as a business: the quality of service and social responsibility. The fifth annual materials. Intern. conf.]*, Rozbudova menedzhment-osvity v Ukraini [Development of Management Education in Ukraine]. Kharkiv, Ukraine, pp. 23–35 (in Ukr.).

8. Zinchenko, V.O. (2013). *Monitorynh yakosti navchal'noho protsesu u vyschomu navchal'nomu zakladi* [Monitoring the quality of teaching in higher education]. Vyd-vo DZ «LNU imeni Tarasa Shevchenka», Luhans'k, 360 p. (in Ukr.).

9. *Education in the region: statistical yearbook* (2011). In N.V. Malishevs'ka (Ed.). Zaporizhzhia, 118 p. (in Ukr.).

10. *Education in the region: statistical yearbook* (2012). In N.V. Malishevs'ka (Ed.). Zaporizhzhia, 120 p. (in Ukr.).

11. *Higher educational institutions of different levels of accreditation at the beginning of 2006/2007 academic year in the field: Statistical Bulletin* (2006). In N.V. Malishevs'ka (Ed.). Zaporizhzhia, 119 p. (in Ukr.).

12. *Higher educational institutions of different levels of accreditation at the beginning of 2011/2012 academic year in the field: Statistical Bulletin* (2012). In N.V. Malishevs'ka (Ed.). Zaporizhzhia, 184 p. (in Ukr.).

УДК.657:336.145(045)

Н.В. Коцеруба, к.е.н,

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Вінниця

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО ОБЛІКУ ДОХОДІВ І ЗАТРАТ ПІДПРИЄМСТВА ТОРГІВЛІ В УМОВАХ БЮДЖЕТУВАННЯ

Анотація

Статтю присвячено актуальним питанням класифікації та поглиблення деталізації облікових даних. З метою удосконалення організації внутрішньогосподарського обліку доходів і затрат підприємства торгівлі в умовах бюджетування запропоновано приблизний склад облікових номенклатур. Номенклатура внутрішньогосподарського поточного обліку доходів підприємств роздрібною торгівлі спрямована на забезпечення системи антикризового управління інформацією